

วัดป่าไฟ : จิตรกรรมซ้อนกุดโลมลาย

นางจิรนนท์ คอนเซ็ปชัอน
หน.กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นที่ทราบกันดีว่ามีกลุ่มชาวมอญที่อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสยามประเทศแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ซึ่งปัจจุบันมีชุมชนมอญ วัดมอญหลายแห่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองทั้งสองฝั่ง วัดป่าไผ่เป็นหนึ่งในวัดมอญซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันตกในตำบลคลองตากคต

ตามประวัติสันนิษฐานว่า เป็นชุมชนที่เกิดจากการขยายครอบครัวมอญในรุ่นที่ ๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมาตั้งถิ่นฐานและสร้างวัดในพื้นที่วัดร้างซึ่งเต็มไปด้วยต้นไผ่จนเป็นที่มาของนามวัดป่าไผ่ในปัจจุบัน

หลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีซึ่งยืนยันถึงความเป็นมอญในเชิง
ประจักษ์ที่ชัดเจนอย่างหนึ่งคือ หอไตร ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมคล้ายคลึงกับ
อาคารที่เรียกว่า ทาเซาง์ (Tazaung) ในศิลปะพม่า ซึ่งเป็นอาคารไม้ในผังสี่เหลี่ยมจตุรัส
หลังคาซ้อนชั้นทรงปราสาท จำนวนชั้นของหลังคาเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดง
ฐานะานุศักดิ์และความสำคัญของอาคารที่ใช้ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะของหลังคา
ทรงปราสาทนี้เรียกว่า พญาธาตุ (Pyatthat) คือ เป็นหลังคาทรงปั้นหยาซ้อนชั้นสลับ
คอสองขนาดลดหลั่นขึ้นไป จำนวนชั้นมักเป็นเลขคี่แต่ไม่เกิน ๙ ชั้น มีฉัตรหรือ (hti)
ประดับบนยอดหลังคา หลังคาหอไตรวัดป่าไผ่นี้ซ้อนห้าชั้นและมีความพิเศษที่ตะเข้สันแต่ละ
ชั้นประดับลายปูนปั้นจากชั้นล่างสุด ดังนี้ นาค ครุฑ ยักษ์ เทวดาคู่ และเทวดา ๓
องค์ ซึ่งเป็นการนำสัญลักษณ์ในคติเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในไตรภูมิมาปรับใช้ อนึ่ง หอ
ไตรในศิลปะมอญพม่าเช่นนี้ในลุ่มแม่น้ำแหม่งลองพบว่ามีเพียงแห่งเดียวซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า
ข้อมูลจากการสำรวจยังมีจำนวนจำกัดก็เป็นได้

ที่มา ลายเส้น
แผนผังหอไตร
วารสารไทยคดี
ศึกษา ปีที่ ๑๕
ฉบับที่ ๑
(มกราคม -
มิถุนายน ๒๕๖๑)
จิตรกรรมภาพยันต์
ตรีนิสิงเห เพดาน
หอพระไตรปิฎก วัด
ป่าไผ่

ความพิเศษของหอไตรแห่งนี้มิได้ปรากฏอยู่เพียงรูปลักษณะ
ภายนอก ในส่วนภายในนั้นยังเขียนภาพปริศนาไว้ที่เพดานหอไตร เป็น
ภาพจิตรกรรมรูปพระพุทธเจ้า เทวดา ยักษ์ ลีลาวดีหิมพานต์ต่างๆภายใน
กรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสซึ่งมีการแบ่งเป็นช่องตารางสี่เหลี่ยมและสามเหลี่ยม
นับจำนวนได้สิบสองช่อง ในการตีความครั้งแรกสันนิษฐานว่าเป็นภาพ
เกี่ยวกับไตรภูมิ ภายหลังมีการศึกษาวิเคราะห์กันใหม่ว่า คือ ภาพของ
“ยันต์ตรีนิสิงเห” ซึ่งในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่รู้จักกันในเชิงเวช
ศาสตร์โบราณที่แพทย์แผนไทยใช้ในการลงอักขระปิดปากหม้อยา เชื่อกัน
ว่าสามารถรักษาอาการผิดปกติที่เกิดจากการทำคุณไสย แต่อย่างไรก็
ตามก็มีความเชื่อกันว่า ยันต์ตรีนิสิงเห นั้นยังใช้ป้องกันคุณไสย ภูตผี
ปีศาจ ป้องกันคมอาวุธ ลีลาวร้าย คงกระพันชาตรี และถอนอาถรรพ์
ต่างๆ

สำหรับยันต์ตรีนิสิงเห นั้นเป็นภูมิปัญญาในการประดิษฐ์คิดค้นยันต์เลขกล
มีลักษณะเหมือนจัตุรัสกล (Magic Square) แบบ ๓ X ๓ ที่แพร่หลายในหลาย
วัฒนธรรมโบราณ กล่าวคือ เป็นชุดเลข ๑๒ ตัว (เรียก อัตราทวาทสมงคล) ๔ ชุด
แบ่งเป็นชุดๆละ ๓ ตัว ได้แก่ ๓ ๗ ๕ , ๔ ๖ ๕ , ๑ ๙ ๕ และ ๒ ๘ ๕ ซึ่งแต่
ละชุดจะบวกกันได้เท่ากับ ๑๕ นำมาเรียงกันเป็นแนวตรงและแนวทแยงโดยเวียน
ทักษิณาวรรต ชิมอน เดอ ลาลูแบร์ ได้กล่าวว่า มีเลขกลชนิดหนึ่งที่ชาวอยุธยาบันทึก
กันว่าศักดิ์สิทธิ์ โดยลาลูแบร์ ได้ขนานนามตัวเลขชุดนี้ว่า Siamese Method ปัจจุบัน
ยังมีคัมภีร์ตรีนิสิงเหให้ศึกษากันอยู่บ้างแต่ผู้เรียนควรต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับดาราศาสตร์และคณิตศาสตร์ด้วย เพราะในการคำนวณเลขหรืออัตราทวาทสมงคลนั้นจะมี
กระบวนการ วิธีการที่ซับซ้อนโดยมีหลักทั้งในเรื่องดาราศาสตร์ หลักธรรม ซึ่งใช้เป็น
เลขในตั้งต้นเพื่อทำการบวก ลบ คูณ หาร

ความหมายของเลขอัตราทวาทสมงคล

ณัฐธัญ มณีรัตน์ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ คัมภีร์ตรีนิสิงเห จำนวน ๖ สำนวนซึ่งเป็นสมุดไทและกระดาศฝรั่งที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ พบว่ามีคัมภีร์สองสำนวนที่ได้อธิบายความหมายของ อัตราทวาทสมงคล ไว้ คือ คัมภีร์ตรีนิสิงเหสมุดไทดำเขียนดินสอขาว (ตำราตรีนิสิงเห เลขที่ ๑๕ หมู่ ๒ ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ) อายุสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีความสมบูรณ์และสำนวนเก่าที่สุด และอีกสำนวนหนึ่งมีอายุประมาณ ๘๐ ปี เขียนโดย หลวงภักดีอดิศัย (ปานวิมุกตกุล) เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๑ (ตำราตรีนิสิงเห กระดาศฝรั่งเส้นดินสอ เลขที่ ๔๕๒ หมู่ ๒ ส่วนภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ)

การอธิบายความหมายของตัวเลขแต่ละตัว แต่ละชุดในคัมภีร์ทั้งสอง สำนวนดังกล่าว ให้ความหมายเปรียบเทียบในเชิง ๑. รูปธรรม (บุคลาธิษฐาน) ๒. คาถาหัวใจ ๓. ข้อธรรมหรือปรมัตถธรรม ดังนี้

ความหมายของเลขอัตราทวาราศมงคล ชุดที่ ๑ และ ๒

เลขทวาร ศมงคล	รูปธรรม	หัวใจ/อักษรย่อ	ส่วนวนที่ ๑	ส่วนวนที่ ๒
๓	ราชสีห์สามตัว	ม อ อุ (พระไตรปิฎก)	อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา	อโลภะ อโทสะ อโมหะ
๗	ช้างเจ็ดเชือก*	ส วิ ธา ญ ก ฆ ฌ (พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์)	โพชฌงค์ ๗	เวทนา ๗
๕	พระเพชรฉลุ ๕ องค์**	ป อ ก มุ ส (ศีล ๕)	ศีล ๕	พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์
๔	จตุโลกบาล	น ม พ ท (คาถาพระเจ้า ๕ พระองค์)	ธาตุ ๔	อริยสัจ ๔
๖	พระยา ๖ องค์	จ ต ษ ต น ปร (กามาพจรสวรรค์)	กามาพจร ๖	อินทรีย์ ๖
๕	พระอินทร์ ๕ องค์	รุ ฆ ฌ ฌ วิ (เบญจขันธ์)	พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์	ประสาท ๕

หมายเหตุ ภาพจิตรกรรมฯ ที่วัดป่าไผ่ เป็นภาพ *ขนาด ๗ ตน **พระวิษณุทั้ง ๕

ความหมายของเลขอัตราทวาทสมงคล ชุดที่ ๓ และ ๔

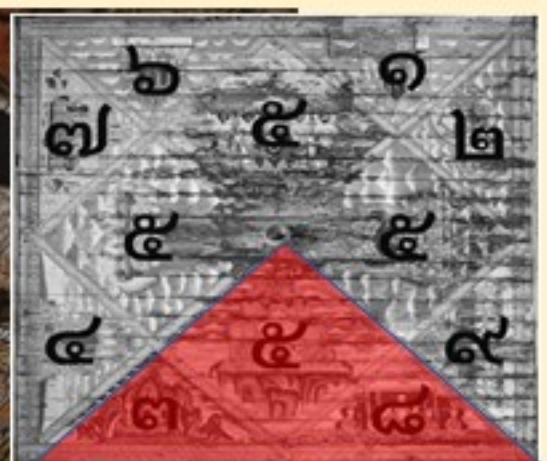
เลข ทวาท สมงคล	รูปธรรม	หัวใจ/อักษรย่อ	สำนวนที่ ๑	สำนวนที่ ๒
๑ ๙ ๕	พระปามาราชิราช* เทวดานพเคราะห์ พระพรหม ๕ องค์	อุ (อุตตโม : ผู้สูงสุด) อ ๙ วิ สุ โล ปุ ๙ พุ ๙ (นพคุณ) ปา อ กา มุ สุ (เบญจศีล)	พระพุทธเจ้า นวโลกุตตรธรรม พระเจ้า ๕ พระองค์	จิต เทวดานพเคราะห์ อายตนะ ๕
๒ ๘ ๕	พระปา ๒ องค์** พระอรหันต์ ๘ องค์ พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์	น ร (นาม-รูป) ปา อ อ มุ สุ วิ มา อุ (ศีล ๘) น โม พุท ธา ย (คาถาพระเจ้า ๕ พระองค์)	พระเจ้าอชาตศัตรู และพระเจ้าอโศก มรรค ๘ พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์	นาม - รูป เทวดา ๘ องค์ พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์

หมายเหตุ ภาพจิตรกรรมฯ ที่วัดป่าไผ่ เป็นภาพ *อาฬวกยักษ์ **พระอาทิตย์-พระจันทร์

จิตรกร
ภาพ วาด
ไทย
ปีที่ ๑๕
ที่ ๑
(มกราคม -
มิถุนายน
๒๕๖๑)
จิตรกร
ยันต์
เพดาน
พระ
วัดป่าไผ่

พระพรหม ๕ องค์

พระอินทร์ ๕ องค์

ราชสีห์ ๓ ตัว

พระอรหันต์ ๘ องค์

พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์

อาฬะวกยักษ์

เทวดาทั้ง ๖

พระวิษณุทั้ง ๕

เทพนพเคราะห์

พระอาทิตย์ - พระจันทร์

แก่น ราก และความเลื่อมรู้การสร้างเลขยันต์

เอก นาครทรรพ ได้ศึกษาสืกลงไปถึงแก่น รากที่มา และความเลื่อมรู้ในการสร้างเลขยันต์ประเภทต่างๆ พบข้อสรุปที่น่าคิดว่า เลขยันต์นั้นใช้อักษรพระธรรมและภาษาบาลีในการบันทึกจึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นของสูง ผู้ที่จะสืบทอดเลขยันต์เป็นกลุ่มหลักก็คือ พระภิกษุเพราะได้เรียนภาษาบาลีและอักษรพระธรรม เมื่อมองว่าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ก็ก่อให้เกิดจารีตพิเศาในการเรียนการสอนวิชาเลขยันต์ แต่เมื่อรากฐานสำคัญในการเรียนเลขยันต์มีลักษณะปิดลับเฉพาะกลุ่ม ทั้งผู้เรียนและผู้ใช้ยันต์ต่างไม่เข้าใจเรื่องหลักธรรม ความคิดเบื้องหลังที่แฝงอยู่ในเลขยันต์ จึงทำให้เลขยันต์เป็นเพียงเครื่องรางของขลังเท่านั้น ทั้งที่จริงแล้วพัฒนาการของเลขยันต์ไทยมีมาพร้อมกับพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในยุคต่างๆ โดยเลขยันต์นั้นแสดงความคิดในเชิงระบบ มีการใช้อักษรพระธรรม มีกลบทในทางกวีนิพนธ์ เช่น การเรียงอักขระแบบม้าหมากรุก รหัสในการปิดบังข้อความ ซึ่งแสดงว่าผู้ประดิษฐ์เลขยันต์เป็นผู้มีความรู้ทางอักษรศาสตร์และภาษาบาลีเป็นอย่างดี รูปแบบต่างๆ ดังกล่าวเป็นการแสดงภูมิปัญญาเป็นลูกเล่นชั้นเชิงในการบันทึกคำสอนทางศาสนา เหมือนการตกแต่งให้ซับซ้อนวิจิตรสวยงามขึ้น

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

กรมศิลปากร , กองโบราณคดี . ศิลปะสถาปัตยกรรมประเภทวิหาร (เจดีย์) ของวัฒนธรรมเมียนมาในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย . สมุทรสาคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด , ๒๕๖๑.

ณัฐธัญ มณีรัตน์ . คัมภีร์ตรินิสิงเห : การตรวจสอบชำระและบทบาทในสังคมไทย วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๖๐.

สิโรตม์ ภินันท์รัชต์ธร . “จิตรกรรมภาพยันต์ตรินิสิงเห เพดานหอพระไตรปิฎก วัดป่าไผ่” วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) เข้าถึงจาก [https://so06.tci-](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/thaikhadijournal/Issue/view/11053)

[thaijo.org/index.php/thaikhadijournal/Issue/view/11053](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/thaikhadijournal/Issue/view/11053)

เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๔

เอก นาครทรรพ . การศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเลขยันต์ไทย วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๐.